

УДК 330.341.1:334.716

УДОСКОНАЛЕННЯ СУТНОСТІ ТА СТРУКТУРИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Дикань О.В., к.е.н., доцент (УкрДУЗТ)

У сучасних умовах розвитку інноваційний потенціал набуває все більшого значення в контексті забезпечення конкурентоспроможності продукції та підприємства. Незважаючи на різноманітність поглядів та трактувань сутності поняття «інноваційний потенціал», автор вважає доцільним навести його удосконалене визначення як сукупності ресурсів та можливостей, необхідних для вирішення принципових питань створення, впровадження та поширення ефективних, якісних та цілеспрямованих новацій, враховуючи сучасні трансформаційні економічні процеси та аспекти розвитку суспільства. Аналізуючи дослідження науковців та приймаючи до уваги власні погляди, автором виділено чотири основні рівні та сфери формування інноваційного потенціалу. Така структура дозволяє врахувати дію всіх факторів на основних рівнях та сферах його формування, що надає можливість створення обґрунтованої ефективної стратегії інноваційного розвитку.

Ключові слова: *інноваційний потенціал, структура інноваційного потенціалу, інноваційний розвиток*

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СУЩНОСТИ И СТРУКТУРЫ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Дикань Е.В., к.э.н., доцент (УкрГУЖТ)

В современных условиях развития инновационный потенциал приобретает все большее значение в контексте обеспечения конкурентоспособности продукции и предприятия. Несмотря на разнообразие взглядов и трактовок сущности понятия «инновационный потенциал», автор считает целесообразным привести его усовершенствованное определение как совокупности ресурсов и возможностей, необходимых для решения принципиальных вопросов создания, внедрения и распространения эффективных, качественных и целенаправленных новаций, учитывая современные трансформационные экономические процессы и аспекты развития общества. Анализируя исследования ученых и принимая во внимание собственные взгляды, автором выделены четыре основных уровня и сферы формирования инновационного потенциала. Такая структура позволяет учесть действие всех факторов на основных уровнях и сферах его формирования, предоставляет возможность создания обоснованной эффективной стратегии инновационного развития.

Ключевые слова: *инновационный потенциал, структура инновационного потенциала, инновационное развитие*

IMPROVING THE ESSENCE OF INNOVATION AND POTENTIAL ENTERPRISE

Dykan O.V., Doctor of Economic Sciences, associate professor (USU of RT)

In modern conditions of development of innovative potential is becoming increasingly important in the context of competitiveness of products and enterprises. Despite the diversity of views and interpretations of the essence of the concept of "innovation potential", the author considers it appropriate to bring improved definition as a combination of resources and capabilities needed to address the fundamental issues of development, implementation and dissemination of effective, qualitative and targeted innovation, given the current economic transformation processes and aspects development of society. Analyzing research scientists and taking into account their views, the author highlighted four main areas of formation level and innovative potential. This structure allows to consider the effect of all factors on main levels and spheres of its formation, which enables the creation of an effective strategy grounded innovation.

Keywords: *innovative potential, structure innovative potential, innovative development*

Постановка проблеми. Сучасний стан процесами, ускладненням інтеграції вітчизняної розвитку економіки України характеризується економіки в світову економічну систему, масштабними глобалізаційними економічними постійним загостренням конкуренції, мінливістю

споживчих вимог покупців та прискоренням науково-технічного прогресу. Обов'язковою умовою забезпечення сталого економічного розвитку підприємства є активне планування інвестиційної діяльності, модернізація техніко-технологічної бази виробництва, впровадження сучасних технологій та способів його організації, а також активне удосконалення управління всіма сферами діяльності підприємства. За таких умов розвитку саме інноваційна діяльність виступає тим необхідним механізмом формування гнучкого та адаптивного до змін зовнішнього середовища, що забезпечить перехід підприємства на якісно новий рівень розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємства було сформовано в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених: І. Ансофф [1], Й. Шумпетер [2], В. Геєць, В. Семиноженко [3], Н. Нуреев [4] та ін.

Основні аспекти управління інноваційною діяльністю та інноваційним потенціалом широко висвітлено в роботах Т. Балабанова [5], В. Диканя [6], С. Ілляшенко [7], Н. Зяблицької [8], А. Ніколаєва [9] та ін.

Даний напрям економічних досліджень досить актуальний як кілька десятиліть назад, так і в сучасних умовах. Проте деякі важливі питання так і не були висвітлені. Одним з них є формування теоретико-методичних засад інноваційного розвитку підприємства, враховуючи трансформаційні економічні процеси та євроінтеграційний напрямок розвитку.

Метою статті є дослідження сутності поняття інноваційного потенціалу та удосконалення його структури, враховуючи трансформаційні економічні процеси та євроінтеграційний напрямок розвитку.

Вклад основного матеріалу. Перехід України на модель сталого економічного розвитку, як свідчать досвід передових країн та наслідки структурних змін основних сегментів національного господарства, потребує нарощення не лише виробничого, а й природно-ресурсного, демографічного, інформаційного, соціально-культурного та інноваційного потенціалу. Саме інноваційний потенціал виступає основним джерелом кількісних, структурних та якісних трансформацій підприємства, які у сукупності визначають процес його сталого соціально-економічного розвитку.

Буквально слово «інновація» означає інвестицію в новацію (нововведення). У законодавстві України інновації визначають як «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують

структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [10]. В. Дикань досить точно зазначає, що поняття інновації може бути застосовано щодо будь-яких нововведень у виробничій, комерційній, фінансовій, науково-дослідній, маркетинговій, управлінській та інших сферах, до будь-яких змін та удосконалень, які забезпечують суспільний прогрес, економію витрат або додатковий дохід. Тобто, інновація завжди спрямована на зміну, модернізацію та поліпшення у будь-якій сфері діяльності [6]. Що стосується потенціалу, то його розглядають як «сила», «потужність» і в широкому сенсі дане поняття означає кошти, запаси, джерела, що є в наявності, і які можуть бути використаними, приведеними в дію для досягнення визначеної мети, здійснення плану, вирішення будь-якої задачі, можливості певної соціальної системи у визначеній галузі [8]. Слід відзначити, що дане поняття досить нове й відсутнє його однозначне визначення в економічній літературі.

Інноваційний потенціал часто ототожнюють з науковим, інтелектуальним, творчим і науково-технічним потенціалом. Цікавим є підхід до трактування співвідношення загального й інноваційного потенціалу підприємства, запропонований А. Ніколаєвим, який наголошує, що загальний потенціал підприємства складається з «...виробничо-технологічного потенціалу, науково-технічного потенціалу, фінансово-економічного потенціалу, кадрового потенціалу і власне інноваційного потенціалу, що складає начебто ядра всього потенціалу, органічно входячи в кожен його частину...» [9].

В економічній літературі існує велика кількість думок щодо визначення економічної сутності інноваційного потенціалу підприємства, які систематизують в чотири концептуальні підходи: ресурсний, науково-технологічний, фінансово-інвестиційний та соціально-організаційний. Ресурсний підхід характеризує інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, які визначають здатність підприємства до здійснення інноваційної діяльності. Науково-технологічний підхід тісно пов'язаний з ресурсним та полягає у виділенні тих видів ресурсів, що обумовлюють можливості щодо виникнення різних інновацій, свідомого вибору та практичного впровадження найбільш ефективних з них. Активне протікання інноваційного процесу неможливо без фінансового підґрунтя. Тому не дивно, що досить часто інноваційну діяльність пов'язують з інвестиційною, і розглядають інноваційний потенціал як сукупність ресурсів підприємства (виробничих, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та ін.), які необхідні для здійснення інноваційної діяльності, а ознакою здатності підприємства до забезпечення інноваційного розвитку на основі власного капіталу вважають

наявність відповідних активів та їх вартісна оцінка. Останнім часом при визначенні інноваційного потенціалу, акцентується увага на важливості соціально-психологічних та організаційних аспектів інноваційної діяльності. Прихильники даної концепції зазначають, що інноваційний потенціал – це одна з трьох складових інноваційного простору, що містить у собі особистісні і ділові якості керівників, професійну й економічну підготовку, професійні досягнення, матеріально-технічне і фінансове забезпечення [11].

Деякі науковці виділяють ще суспільну концепцію інновацій. Пов'язано це з таким напрямком наукових досліджень як концепція «економіка знань». Економіка знань – це економіка, де як спеціалізовані, так і повсякденні знання є однаково важливими джерелами росту [12]. У сучасному суспільстві знання є прямим результатом інноваційної діяльності, яка зараз займає домінуюче положення не тільки в економічній сфері, але й у повсякденному житті. Але, на жаль, процесу надання знань не приділяють належного значення, й вони не виконують одну з головних суспільних функцій як розвиток «імунітету» від аморальності, насильства, рутинності, песимізму, індиферентності,

безцільності існування, які своїми проявами в суспільній свідомості здійснюють негативний вплив на стан справ у інноваційній галузі. Тобто, знання стали одним із домінуючих факторів виробництва поряд із природними ресурсами, капіталом і працею, а процеси їх накопичення й використання здійснюють постійний вплив на зростання конкурентоспроможності економіки.

Незважаючи на різноманітність поглядів та трактувань сутності поняття «інноваційний потенціал», доцільно навести його удосконалене визначення як сукупності ресурсів та можливостей, необхідних для вирішення принципальних питань створення, впровадження та поширення ефективних, якісних та цілеспрямованих новацій, враховуючи сучасні трансформаційні економічні процеси та аспекти розвитку суспільства.

Аналізуючи дослідження науковців та приймаючи до уваги власні погляди, необхідно виділити чотири основні рівні (національний, галузевий, підприємницький, суспільний) та сфери формування інноваційного потенціалу (науково-технологічна, регулятивна, економічна, соціальна), що детально наведено на рисунку 1.

		<i>СФЕРА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ</i>			
		НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНА	РЕГУЛЯТИВНА	ЕКОНОМІЧНА	СОЦІАЛЬНА
РІВЕНЬ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	НАЦІОНАЛЬНИЙ	Пріоритетні напрямки фундаментальних та прикладних наукових досліджень, рівень розвитку їх науково-технологічної бази	Державна стратегія та національні пріоритети інноваційного розвитку	Рівень фінансування фундаментальних та прикладних наукових досліджень. Динаміка економічного розвитку держави. Рівень конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств. Обсяги віпних інвестиційних коштів	Рівень освітньої та науково-практичної підготовки фахівців. Рівень сприйняття нововведень, виходячи з національній культурних традицій
	ГАЛУЗЕВИЙ	Стадія життєвого циклу технологій в галузі. Гнучкість та мінливість технологій, що використовують в галузі. Рівень розвитку науково-технологічної бази проектно-конструкторських робіт	Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств галузі	Рівень галузевої конкуренції. Рівень попиту на існуючі технології в галузі. Наявність потреби в створенні нової технології на галузевому рівні. Обсяги фінансування прикладних наукових досліджень в області виробництва. Наявність споріднених ринків. Рівень галузевої рентабельності виробництва	Напрямок та ступінь складності задоволення вимог покупців. Соціально-психологічні можливості для впровадження інноваційних галузевих змін
	ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ	Наявність необхідних прикладних розробок для удосконалення продукції та виробничої бази підприємства. Результати використання та розповсюдження інновацій	Роль держави в забезпеченні мотиваційної та стимулюючої складової інноваційної діяльності на підприємстві	Рівень техніко-технологічної бази виробництва та конкурентоспроможності продукції. Наявність інноваційного попиту на рівні підприємства	Особисті якості, цінності та цілі підприємця. Організаційна культура. Вікова структура та відношення персоналу до змін. Система мотивації та стимулювання інноваційної діяльності
	СУСПІЛЬНИЙ	Результати використання прикладних розробок окремим індивідуумом та зацікавленість його в проведенні. Рівень впливу окремого індивідуума та суспільства в цілому на напрямки прикладних досліджень	Участь держави в забезпеченні доступності інноваційних розробок для пересічних громадян	Наявність та рівень інноваційного попиту на суспільному рівні. Рівень впливу окремого індивідуума та суспільства в цілому на пропозицію інноваційних розробок	Здатність окремого індивіда використовувати наявні інноваційні розробки та власні можливості для створення та використання нових форм поведінки та діяльності, забезпечувати при цьому максимальний рівень саморозвитку та самореалізації

Рис. 1. Структура інноваційного потенціалу, заснована на взаємозв'язку сфер та рівнів його формування

Дана структура інноваційного потенціалу дозволяє врахувати дію всіх факторів на основних рівнях та сферах його формування, що надає можливість створення обґрунтованої ефективної стратегії інноваційного розвитку. Конкретизація загального підходу до визначення структури інноваційного потенціалу в подальшому потребує розробки відповідних методичних рекомендацій щодо оцінки інноваційного потенціалу.

Висновок. Дослідження та оцінка інноваційного потенціалу є необхідною умовою інноваційного розвитку підприємства, що в сучасних умовах є ефективним механізмом підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому. Проблема забезпечення збалансованого інноваційного розвитку повинна вирішуватися на державному рівні шляхом чіткого фінансування пріоритетних напрямків фундаментальних та прикладних досліджень, створення інноваційних проектів та їх подальшого практичного впровадження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Ансофф І. Стратегическое управление [Текст]: учеб. пособие / И. Ансофф. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
- 2 Шумпетер Й.А. Теория экономического развития [Текст] / Й.А. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1987. – 232 с.
- 3 Геєць В.М. Інноваційні перспективи України [Текст]: монографія / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. - Харків: Константа, 2006. – 272 с.
- 4 Нуреев Р.М. Экономика развития: модели становления рыночной экономики [Текст]: учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 240 с.
- 5 Балабанов Т. Инновационный менеджмент [Текст]: учебник / Т. Балабанов. – СПб.: Питер, 2000. – 208 с.
- 6 Стратегия предприятия и стратегический менеджмент [Текст]: учеб. пособие / Ю.В. Соболев, В.Л. Дикань, А.Г. Дейнека, Л.А. Позднякова. Х.: ООО «Отлант», 2002. – 416 с.
- 7 Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи [Текст] / С.М. Ілляшенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 278 с.
- 8 Зяблицкая Н.В. Адаптационный потенциал как экономическая категория [Электронный ресурс] / Н. В. Зяблицкая // Научный журнал НИУ ИТМО. Серия "Экономика и экологический менеджмент". – 2013. – Вып. 2 (13). – Режим доступа: <http://economics.ihbt.ifmo.ru/>
- 9 Николаев А.И. Инновационное развитие и инновационная культура [Текст] / А.И. Николаев // Наука та наукознавство. – 2001. - № 2. – С. 54.
- 10 Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс]: закон України № 40-IV від 4 липня 2002 року. Із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 16 жовтня 2012 року № 5460-VI. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
- 11 Захарченко В.И. Экономический механизм процесса нововведений [Текст] / В.И. Захарченко. – Одесса: АОЗТ, 2002. – 225 с.
- 12 Геєць В. Характер перехідних процесів до економіки знань [Текст] / В. Геєць // Економіка України. – 2004. - № 4. – С. 4-14.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДУЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДУЗТ Токмакова І.В*

УДК.330.341.1:656.2

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Кірдіна О.Г., д.е.н., професор (УкрДУЗТ)

У статті розглянуто доцільність реалізації інноваційного розвитку залізничного транспорту України, визначено проблемні місця організації інноваційної діяльності та розглянуто перспективи інноваційного розвитку залізничного транспорту. Визначено, що по мірі розвитку економіки країни транспортна галузь повинна змінюватись відповідно до динаміки попиту на транспортні послуги. Гнучкість, еластичність транспорту, можливість працювати в різних, в тому числі ймовірнісних, режимах, реалізовувати «пікові» потреби в перевезеннях – ось ті вимоги, які висуваються сучасним транспортним системам. Залізничний транспорт України відіграє провідну роль у здійсненні економічних зв'язків. Тож, інноваційно розвиваючи саме цю транспортну галузь, держава забезпечить собі міжнародне державно-приватне партнерство, що в свою чергу стимулюватиме розвиток економіки і модернізації виробничо-технічної бази залізничного транспорту. Таким чином, з перспективою розвитку український